

КОНВЕНЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ ТА КОМЕРЦІЙНИХ СПРАВАХ НА ТЕРИТОРІЇ КРАЇН ЄС

БРАГІНА Марина Олексіївна - аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії прокуратури України юрист 1 класу

УДК 341.9

Стаття посвячена особливостям применения законодательства Европейского Союза о порядке признания и исполнения судебных решений по гражданским и коммерческим делам. Отдельно проанализированы тексты регламентов ЕС и мнения ученых об отмене экзекватуры.

Ключові слова: Регламент; юрисдикція; визнання та виконання судових рішень; Європейський Союз, екзекватура.

Розбіжності між національними правилами, які регулюють юрисдикцію судів та визнання судових рішень, значно ускладнюють функціонування внутрішнього ринку. Тому, сьогодні виключного значення набуває вжиття заходів для уніфікації колізійних норм щодо визначення юрисдикції у цивільних та комерційних справах, а також для створення швидкої та простої процедури визнання та виконання прийнятих в державах-членах ЄС судових рішень.

Вжиття таких заходів віднесено до сфери співпраці у галузі правосуддя у цивільних справах, які визначені у статті 81 Договору про функціонування Європейського Союзу [1].

У зв'язку з вище викладеним, метою даного дослідження є аналіз міжнародно-правових актів Європейського Союзу щодо визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах для визначення особливостей його регулювання та шляхів подальшого розвитку цього інституту.

Правові основи визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах на території країн Європейського Союзу досліджувалися такими вченими як: М.М. Богуславський, С.І. Гладишев, Р.В. Зайцев, О.В. Київець, Є.В. Кудрявцева, Д.В. Литвинський, Л.А. Лунц, Н.І. Маришева, Г.А. Цират та інші.

Для забезпечення вільного виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах Європейська Комісія відзначила необхідність та доцільність аби правила, які регулюють питання юрисдикції, визнання та виконання судових рішень, встановлювались нормативно-правовим актом Союзу, який має обов'язкову юридичну силу та пряме застосування.

Тому, 12 грудня 2012 року Європейським Парламентом та Радою Європейського Союзу прийнято новий нормативний акт, який регламентує визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах.

Відтепер визнання та виконання вказаних вище судових рішень здійснюється на підставі Регламенту № 1215/2012 «Про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах» (далі – Регламент) [2], який почав застосовуватися з 10 січня 2015 року, за виключенням статей 75 та 76, що застосовуються з 10 січня 2014 року.

Зазначений Регламент скасував Регламент ЄС № 44/2001 [3] та припинив дію Брюссельської конвенції 1968 року [4] між

державами-членами ЄС, за виключенням території держав-членів ЄС, на яких розповсюджується дія даної Конвенції та не розповсюджується дія дійсного Регламенту згідно статті 355 Договору про функціонування Європейського Союзу [1].

Крім того, згідно статті 1 та 2 Протоколу 22 про положення Данії, який є додатком до Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу, Данія не має наміру приймати участь у прийнятті дійсного Регламенту та не буде вважатися зобов'язаною виконувати його вимоги.

Слід відмітити, що дійсний Регламент застосовується до судових рішень, аутентичних документів та судових мирових угод, відповідно прийнятих, складених/зарєєстрованих, схвалених/укладених 10 січня 2015 року або пізніше.

У свою чергу, Регламент ЄС № 44/2001 продовжує застосовуватися до судових рішень, аутентичних документів та судових мирових угод, відповідно прийнятих, складених/зарєєстрованих, схвалених/укладених до 10 січня 2015 року [2].

Щоб зрозуміти основні положення нового Регламенту, необхідно більш детально дослідити окремі його норми.

Так, відповідно до статті 36 судові рішення, прийняті судом держави-члена ЄС, визнаються в інших державах-членах ЄС без будь-якої додаткової процедури.

Будь-яка зацікавлена особа може, відповідно до процедури, передбаченої Підрозділом 2 Розділу 3, клопотати щодо прийняття рішення про відсутність підстав для відмови у визнанні.

Якщо результат розгляду справи у суді держави-члена ЄС залежить від вирішення попереднього питання про відмову у виконанні, такому суду передається юрисдикція щодо даного попереднього спору.

Для того, щоб рішення держави-члена ЄС було виконано на території іншої держави-члена ЄС, зацікавлена сторона має надати суду копію судового рішення, яке дозволяє встановити його справжність та свідоцтво про судові рішення у цивільній або комерційній справі згідно Додатку I Регламенту.

За необхідності, суд, який розглядає клопотання про визнання судового рішення, прийнятого в іншій державі-члені ЄС, може запросити у сторони, яка клопоче про визнання переклад вказаного вище свідоцтва або судового рішення.

У такому випадку переклад здійснюється на офіційну мову відповідної держави-члена ЄС, а якщо в цій державі декілька офіційних мов – на офіційну мову або одну з офіційних мов судочинства в місці де подається клопотання про визнання та виконання судового рішення прийнятого в іншій державі-члені ЄС, відповідно до законодавства держави, у якій подається клопотання.

Регламентом передбачені випадки, за яких суд держави-члена ЄС, який розглядає клопотання про визнання судового рішення, прийнятого в іншій державі-члені ЄС може зупинити розгляд справи повністю або частково.

Зокрема, якщо судові рішення оскаржується в державі-члені ЄС, у якій воно було прийнято або було подано клопотання про прийняття рішення щодо відсутності підстав для відмови у визнанні чи клопотання про відмову у його визнанні [2].

Слід відмітити, що судові рішення, яке прийнято в державі-члені ЄС та може бути примусово виконано у ньому, може бути виконано в іншій державі-члені ЄС без обов'язкового прийняття рішення щодо виконання.

При цьому судові рішення, яке підлягає виконанню, згідно законодавства має на увазі можливість вжиття охоронних заходів, що дозволяються законодавством держави-член ЄС, в якій запитується виконання.

З урахуванням положень Регламенту процедура виконання судових рішень, прийнятих в іншій державі-члені ЄС, регулюється законодавством держави-члена ЄС, в якій запитується виконання. Виконання судових рішень, які були прийняті в державі-члені ЄС і які можуть бути виконані в державі-члені ЄС, де запитується виконання, регулюється тими самими нормами, що й виконання судових рішень прийнятих в такій державі-члені ЄС.

При цьому особа, яка звернулась з клопотанням про виконання судового рішення, прийнятого в іншій державі-члені ЄС, необов'язково повинна мати поштову адресу на території держави-члена ЄС де запитується виконання. Особа, також не зобов'язана мати представника на території держави-члена ЄС, в якій запитується виконання, якщо тільки наявність представника не є обов'язковою умовою.

Для виконання судового рішення зацікавлена особа має надати уповноваженому органу копію судового рішення та свідоцтво, яке підтверджує виконувальність рішення та містить виписку з рішення щодо відшкодованого судового збору та розрахунок процентів.

У випадку, якщо судовим рішенням встановлено тимчасовий, у тому числі охоронний захід, особа має надати уповноваженому органу копію судового рішення та вказане вище свідоцтво, яке підтверджує що суд, який ухвалив рішення, володіє юрисдикцією стосовно основної справи, судові рішення підлягає виконання на території держави, де його було ухвалено, а також, якщо судові рішення ухвалено за відсутності відповідача, підтвердження вручення його відповідачу.

Крім того, копія вказаного вище свідоцтва вручається відповідачу до застосування першого примусового заходу. Разом зі свідоцтвом йому надається копія судового рішення.

У тому випадку, коли відповідач має доміциль в іншій державі-члені ЄС, ніж та в якій прийнято рішення, він має право вимагати переклад судового рішення з метою оскарження його виконання на мову, яку він розуміє, або мову держави-члена ЄС, в якій він має доміциль.

Регламент чітко відмічає, що у випадку, коли відповідач вимагає перекладу судового рішення на мову яку він розуміє, жодних примусових заходів, крім охоронних, не може бути застосовано до тих пір, поки йому не буде надано переклад.

Говорячи про підстави відмови у визнанні судового рішення, то, як й у попередніх актах, так і в дійсному Регламенті міститься така підстава як – суперечність публічному порядку (*ordre public*) .

При цьому така оговорка про публічний порядок набула широкого розповсюдження та використання під час вирішення питань щодо визнання та примусового виконання на території суверенних держав судового рішення, прийнятого іноземним судом. З цього приводу Афанас'єв Д.В. чітко відмічає, що за загальним правилом перегляд іноземного судового рішення не допускається, однак якщо його виконання може привести до порушення міжнародного публічного порядку, у його визнанні та приведенні до виконання може бути відмовлено [5].

Також, у визнанні судового рішення може бути відмовлено за клопотанням зацікавленої сторони коли рішення було прийнято за відсутності відповідача та йому не було повідомлено про початок розгляду справи у строк та спосіб достатній для підготовки захисту, за умови якщо відповідач не використав можливість оскарження такого судового рішення; якщо рішення суперечить судовому рішення, прийнятому в державі-члені ЄС, в якій запитується визнання у справі між тими самими сторонами; якщо рішення суперечить судовому рішення, яке прийнято раніше в іншій державі-члені ЄС або третій державі за позовом з тих самих підстав між тими самими сторонами, за умови, що останнє відповідає критеріям, необхідним для його визнання в державі-члені ЄС, в якій запитується визнання [2].

З вказаних вище підстав, за наявності клопотання особи, проти якої ухвалено судові рішення, також може бути відмовлено й у цього виконанні.

Клопотання про відмову у виконанні судового рішення подається до суду, про який держава-член ЄС у відповідності до статті 75 Регламенту повідомила Європейську Комісію, як про суд уповноважений розглядати подібні клопотання.

Зазначимо, що суд приймає рішення щодо клопотання про відмову у виконанні судового рішення негайно.

При цьому будь-яка сторона може подати апеляцію на рішення щодо результатів розгляду клопотання про відмову у його виконанні.

Апеляція на таке рішення подається до суду, про який держава-член ЄС повідомила Європейську Комісію, як про суд, який уповноважений приймати такі апеляції.

Рішення суду апеляційної інстанції може бути оскаржено лише у випадку, якщо держава-член ЄС повідомила Європейську Комісію про суди, до яких може бути подано відповідне клопотання.

Суд, який уповноважений розглядати клопотання на рішення суду першої або апеляційної інстанції про відмову у виконанні судового рішення може зупинити розгляд справи, якщо до суду держави-члена ЄС, в якому було ухвалено первісне судове рішення у звичайному порядку була подана апеляція або не пройшов строк на його оскарження.

При цьому, якщо судове рішення ухвалено в Ірландії, Кіпрі або в О'єднаному Королівстві, будь-яка форма апеляції, яка передбачена законодавством держави походження, визнається апеляцією, поданою у звичайному порядку [2].

Слід звернути увагу на той факт, що всі аспекти, які не врегульовані дійсним Регламентом, регулюються національним законодавством держави-члена ЄС, в якій запитується виконання.

Як вбачається, з аналізу норм Регламенту, головною новелою є скасування екзекватури. Слід відмітити, що в рамках Європейського Союзу вже були спроби відміни екзекватури у деяких категоріях справ, у тому числі справ з невеликою ціною позову та європейські судові накази.

Так, згідно частини 1 статті 20 Регламенту ЄС від 11 липня 2007 року № 861/2007 «Про заснування європейської процедури врегулювання спорів з невеликою ціною позову» рішення, прийняте відповідно до Європейської процедури у справах з невеликою ціною позову в одній державі-члені ЄС, набуває чинності та підлягає примусовому виконанню в іншій державі-члені ЄС без необхідності в декларації та забезпеченні додатковими правовими санкціями, а також без можливості оскарження [6].

Крім того, Регламентом ЄС № 805/2004 «Про введення європейського виконавчого листа у безспірних позовах» встановлені міні-

мальні стандарти, що забезпечують вільне знаходження в обороті рішень, постанов судів та інших автентичних документів за безспірними вимогами. Також, Регламент скасовує процедуру екзекватури, тобто рішення автоматично визнається і виконується без будь-яких посередницьких процедур або підстав для відмови у виконанні під приводом того, що воно винесене в іншій державі-члені [7].

У статті 4 Регламенту ЄС № 805/2004 «вимога» визначається як «вимога про виплату встановленої суми, яка підлягає виплаті відповідно до прийнятого рішення, судової ухвали або іншого автентичного документу».

Також, Регламент ЄС № 805/2004 надає визначення поняттю «безспірна вимога». Зокрема, позов буде визнаватися безспірним, якщо: боржник чітко висловив свою згоду з ним шляхом визнання позову під час судового провадження або шляхом підписання угоди, яка затверджена судом, або укладена до суду під час виконання процесуальних дій; боржник ніколи не оскаржував його в ході судового розгляду, при цьому дотримані всі процесуальні вимоги законодавства держави-члена ЄС; боржник, спочатку висловивши протест проти позову в ході виконання процесуальних дій, в подальшому не був присутній на судових засіданнях і не направляв представника, за умови, що подібна поведінка прирівнюється до мовчазної визнання вимог або фактів, висунутих кредитором, відповідно до законодавства держави-члена ЄС, в якому розглядається відповідний позов; або боржник чітко висловив згоду в справжніх, належним чином засвідчених актах [7].

Цей Регламент застосовується до цивільних і комерційних справ, незалежно від типу судового органу, який їх розглядає. Він не застосовується до податкових, митних або адміністративних справах, а також до відповідальності держави за дії та бездіяльність, вчинені при здійсненні публічної влади («*acta iure imperii*»).

Дія Регламенту розповсюджується на території всіх держав-членів ЄС, крім Данії.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено особливостям застосування законодавства Європейського Союзу щодо порядку визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах. Окремо проаналізовано тексти регламентів ЄС та думки науковців щодо скасування екзекватури.

Рішення за безспірними вимогами має бути посвідчено Європейським виконавчим листом судом тієї держави-члена, в якій рішення було винесено згідно з конкретними умовами.

Разом з цим, на думку Єви Сторскрабб (Eva Storskrubb), скасування процедури екзекватури у Регламенті ЄС № 1215 від 12 грудня 2012 року є не інакше як «революція» у визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах на території держав-членів ЄС [8].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновки, що сьогодні досвід країн Європейського Союзу є показовим прикладом поступової правової та економічної інтеграції країн, правові системи яких відрізнялися своїм розмаїттям. Зміни, які ми спостерігаємо на території країн ЄС в області визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах мають велике значення, у тому числі для країн, які не є членами ЄС, зокрема й України, яка почала процес європейської інтеграції.

Література

1. Договір про функціонування Європейського Союзу від 25.03.1958 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minjust.gov.ua/file/23491.

2. Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the

SUMMARY

The article is devoted to the peculiarities of the application of European Union law on the procedure for recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters. Separately analyzed the texts of EU regulations and opinions of scientists on the abolition of exequatur.

recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427802461925&uri=CELEX:32012R1215>

3. Регламент № 44/2001 Совета ЕС о юрисдикции, признании и исполнении судебных решений по гражданским и коммерческим делам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a84

4. Brussels Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters 1968 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:419>.

5. Афанасьев Д.В. Различные аспекты публичного порядка/ Закон. 2008. № 10, с. 37-39.

6. Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1443426744699&uri=CELEX>.

7. Regulation (EC) No 805/2004 of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 creating a European Enforcement Order for uncontested claims [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1443426999792&uri=CELEX>.

8. Storskrubb E. Civil Procedure and EU Law: A Policy Area Uncovered. Oxford University Press, 2008. P. 212.